

VIII^{ste} HOOFDSTUK.

(2. VIII. 19.)

NOTA, TER BEANTWOORDING VAN DE OPMERKINGEN,
WELKE MEER IN HET BIJZONDER TEN OPZICHTE VAN
DE MOBILISATIE, IN HET VOORLOOPIG VERSLAG
DER TWEDE KAMER WERDEN OPGENOMEN.
(Ingezonden bij brief van 13 Januari 1915.)

Ter gevolggeving aan het gestelde aan het slot van de Memorie van Antwoord, betreffende het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1915, heeft de ondergeteekende de eer het navolgende mede te deelen.

Optreden van de militaire autoriteiten.

Het is onjuist, dat personen zijn gedwongen geworden overhaast hunne woningen te verlaten, welke zouden moeten worden opgeruimd. Wel zijn bewoners vanwege de militaire autoriteit gewaarschuwd geworden, dat hunne woningen wellicht binnenkort opgeruimd zouden moeten worden.

Dat die bewoners gemeend hebben toen in allerijl hunne woningen te moeten ontruimen, terwijl de opruiming tot dusverre nog niet behoefde plaats te hebben, kan geen aanleiding zijn der militaire autoriteit te verwijten, dat zij „al te voorbarig tot alarmeerende maatregelen is overgegaan”.

Veeleer zou tot eenig verwijt aanleiding hebben bestaan, indien opruiming zonder tijdig voorafgaande waarschuwing had moeten geschieden.

Het instellen van een verkeersregeling voor de verdedigings-stellingen was een noodzakelijke maatregel, gevorderd in verband met den eisch van geheimhouding van de tot het in staat van verdediging brengen verrichte werkzaamheden en door den toestand van een deel der wegen, waarop stremming van het verkeer had kunnen voorkomen.

Dat hieruit voor enkelen ongerief is voortgevloeid betreurt de ondergeteekende, maar hij betreurt evenzeer, dat daarover klachten worden aangeheven, waar dat ongerief voortvloeide uit eischen der landsverdediging en onder ernstige omstandigheden plaats vond, omstandigheden waarin men van ieder medewerking en opoffering van kleine persoonlijke belangen en gemakken zou mogen verwachten.

Van het aan leveranciers voorleggen door officieren van blanco quitanties is den ondergeteekende niets bekend. Worden gegronde vermoedens of feiten met aanduiding van namen en plaatsen te zijner kennis gebracht, dan zal hij niet nalaten een onderzoek in te stellen. Hetzelfde zal geschieden zoodra de leden der Kamer, die bereid waren inlichtingen te verschaffen betreffende misbruiken op groote schaal bij de leverantiën van hooi, zullen hebben voldaan aan het door den ondergeteekende tot den Voorzitter gerichte verzoek dte inlichtingen te willen doen verstrekken.

Waar gedurende vijf maanden op ettelijke plaatsen en tijdstippen betalingen tegen quitantie hebben plaats gehad en hooi is geleverd, is het ondoenlijk zonder nadere gegevens op vage geruchten een onderzoek in te stellen.

Het onderzoek naar de voorwaarden, waarop de huurovereenkomsten met eigenaars van schepen en stoombooten zijn gesloten, is nog niet voltooid.

Deze overeenkomsten waren reeds lang vóór de mobilisatie aangegaan.

Daar de benooodigde gegevens nog niet volledig beschikbaar zijn en het onderzoek onvermijdelijk veel tijd vordert, kan daaromtrent thans nog niets naders worden medegedeeld.

Verschillende huurovereenkomsten, die niet langer noodig waren of die te hoog voorkwamen, zijn bereids opgezegd. Van te hoog betaalde vracht voor goederen, niet op een in vredes-tijd gesloten contract berustend, en niet met den eigenaar rechtstreeks overeengekomen, is slechts één geval, hetwelk het Departement van Oorlog betreft, bekend; van winstbejag door den scheepsbevrachter ten koste van den schipper, is daarbij geen sprake geweest.

Inkwartiering en vordering.

Het is uit den aard der zaak niet doenlijk na te gaan, of sommige commandanten voor de bedragen, welke de wet toekent voor inkwartiering, meer zouden hebben aangeschaft dan bepaald noodig was om de kwartieren goed in orde te maken, tenzij de leden, die vorenstaande meening uitspraken, nauwkeurige opgave doen van de korpsen en onderdeelen, waarbij en van de plaatsen en den tijd, waarop zulks zou zijn geschied. Indien zij zulks alsnog willen doen, is de ondergeteekende gaarne bereid daarnaar een onderzoek in te stellen.

Intusschen kan het mogelijk zijn dat hier of daar in sommige opzichten meer is verstrekt, wanneer in andere opzichten met minder werd genoeg genomen dan bij voorschrift is bepaald.

Voor de schadeloosstelling, aan den kwartiergever toe te kennen, wordt het tarief gevolgd, zooals dat is vastgesteld bij het sedert herhaaldelijk gewijzigde Koninklijk besluit van 10 November 1892 (*Staatsblad* n°. 253).

Blijkens het bepaalde in de laatste alinea van punt 6 van artikel 8 van genoemd besluit, wordt de dag van aankomst (terugkeer) *wel*, die van vertrek *niet* voor schadeloosstelling berekend.

Ten einde zooveel mogelijk aan de wenschen van de kwartiergevers te gemoet te komen is thans bepaald, dat bijzondere vergunningen om wat eerder te mogen vertrekken (bijv. den avond vóór den verlofdag) of wat later te mogen terugkeren (bijv. den morgen na den officieelen verlofdag) niet van nadeeligen invloed mogen zijn op de aan de kwartiergevers toe te kennen schadeloosstellingen.

De kwartiergevers zullen zich het ongerief moeten getroosten, dat het onvermijdelijk gevolg is van de eischen van den dienst der ingekwartierde manschappen. Daartoe moet ook worden gerekend, indien de betrokken commandanten zulks tot handhaving van orde en tucht noodig achten, de nachtelijke contróle op de aanwezigheid der manschappen, omdat gebleken is, dat onrechtmatige verwijdering uit de kwartieren en kantonnementen gedurende den nacht niet zelden is voorgekomen.

Schade, aangericht door het kappen van houtgewas, hetgeen in het belang der verdediging meermalen noodig is geweest, wordt steeds ten volle vergoed, overeenkomstig de bepalingen der verschillende wetten, krachtens welke opruiming en inbezitneming kunnen geschieden. Een commissie tot onderzoek der betreffende aanspraken en tot het geven van advies omtrent de te verleenen vergoedingen is reeds sedert geruimen tijd werkzaam.

De inhoud van de aanschrijving omtrent het uitbetalen van schadevergoedingen is niet geheel juist weergegeven. Van consignatie van een deel van de uit te keeren schadevergoeding ten behoeve van hypotheekhouders is geen sprake. Inderdaad zou het de vraag zijn of de Minister van Oorlog daartoe het recht heeft. Met de aanschrijving wordt dan ook niet anders beoogd dan aan de hypotheekhouders de gelegenheid te openen om voor hun recht op te komen. De geldigmaking daarvan wordt geheel aan hen zelf overgelaten.

Vordering van paarden.

Uit een ingesteld onderzoek is gebleken dat bij de schatting en vaststelling van den vorderingsprijs der paarden noch te Rozendaal (G.), noch te Roosendaal en Nispen (N.-B.) werd afgeweken van hetgeen dienaangaande is vastgesteld in art. 27 e. v. van het Koninklijk besluit van 19 Februari 1903 (*Staatsblad* n°. 78), zooals dat later bij herhaling is gewijzigd.

Geest in het leger.

Over het geheel genomen, mag worden gezegd dat de geest in het leger goed is, al komen uit den aard der zaak in eene zoo uitgebreide organisatie wel gevallen voor van minder juiste houding of optreden. Wanneer dergelijke gevallen zich voordoen, wordt niet nagelaten daartegen met kracht op te treden.

De leden, die van meening zijn, dat zulks door de officieren niet krachtig genoeg geschiedt of dat niet met den noodigen tact wordt gehandeld, zouden goed doen in dit opzicht bepaalde feiten en personen te noemen, opdat een onderzoek kan worden ingesteld. Op klachten en beschuldigingen zonder nadere aanduiding kan moeilijk worden ingegaan. Dit geldt ook de klachten over verslapping van den goeden geest. Wanneer het waar mocht zijn, dat dit verschijnsel zich voordoet, dan is zulks zeker niet hieraan toe te schrijven, dat de troepen tot werkloosheid gedoemd zijn en dientengevolge moeilijk in de goede stemming zouden zijn te houden. De oefeningen gaan geregeld voort, wat uit den aard der zaak ook noodzakelijk is om de strijdvaardigheid der troepen te onderhouden en verder te ontwikkelen, terwijl veel wordt gedaan om de troepen ook buiten de diensturen nuttig en aangenaam bezig te houden. Ongetwijfeld ondervinden de oefeningen den nadeeligen invloed van het seizoen, terwijl de aard van sommige garnizoenen mede niet gunstig is voor het brengen van afwisseling in de oefeningen; aan deze omstandigheden valt niet te veranderen.

Garnizoenen echter, waar oefeningen van beteekenis niet worden gehouden, zijn ondergeteekende niet bekend.

Geneeskundige dienst.

Het aantal officieren van gezondheid was bij den aanvang der mobilisatie onvoldoende.

Daar deze omstandigheid te voren bekend was, zijn dezerzijds reeds in de laatste dagen van Juli maatregelen genomen:

1°. om ter beschikking te krijgen de met verlof hier te lande verblijvende officieren van gezondheid van het Nederlandsch-Indische leger;

2°. om burgerartsen in de gelegenheid te stellen voor den duur der mobilisatie te worden aangesteld tot tijdelijk-officier van gezondheid;

3°. om plaatselijk van diensten van burgerartsen gebruik te maken.

Hierdoor werd bereikt, dat reeds in de eerste mobilisatiedagen bij ieder daarvoor in aanmerking komend korps of onderdeel een officier van gezondheid aanwezig was, terwijl allengs bij het veldleger het aantal officieren van gezondheid klom, tot bijna het in de oorlogsorganisatiën vereischte aantal. Er zijn nergens bezwaren gerezen door onvoldoende geneeskundige hulp. Het aantal militaire en burgergeneesheeren was weldra voldoende voor den toestand, zooals thans nog bestaat.

In het algemeen voldoen de reserve-officieren van gezondheid, nu zij eenige practische geoefendheid hebben verkregen, wel.

Over verplegend personeel wordt in voldoende aantal beschikt. Er is zelfs nog een belangrijke reserve bij het depot administratietroepen. Wat de hoedanigheid van dit personeel

aangaat, moge er op gewezen worden, dat het grootendeels bestaat uit miliciens en er slechts weinige beroepsverplegers onder zijn. Bij nauwgezet toezicht komt men echter met dit personeel tot een bevredigenden toestand.

Wanneer een besmettelijke ziekte in betekenenden omvang uitbreekt, zal, in de eerste plaats, behoefte ontstaan aan meer verplegingsruimte. De ruimte in de militaire ziekeninrichtingen is, hoewel maatregelen zijn genomen om deze zooveel mogelijk uit te breiden, toch beperkt, te meer daar een groot deel daarvan in beslag wordt genomen door zieke geïnterneerden van vreemde nationaliteit. Thans wordt reeds gebruik gemaakt van ruimte in burgerziekeninrichtingen en noodziekeninrichtingen van het Nederlandsche Rode Kruis; doch in het bovengestelde geval zal zulks nog in grootere mate moeten geschieden en ongetwijfeld kan hierop gerekend worden. Ook het noodige geschoolde verplegend personeel zal, in zulk een geval, door het Rode Kruis ter beschikking kunnen worden gesteld.

Voorts zijn maatregelen getroffen om tijdig te kunnen beschikken over voorbehoedmiddelen tegen typhus, cholera en tetanus.

Dat de veterinaire dienst bij de mobilisatie te wenschen over heeft gelaten, is niet gebleken. In de intusschen ontstane behoefte aan meer paardenartsen kon worden voorzien.

Veldpredikers en aalmoezeniers.

Als voorbereiding van de benoeming van de veldpredikers en aalmoezeniers werd tot de verschillende kerkbesturen een schrijven gericht met verzoek te willen mededeelen welke predikanten of geestelijken naar hunne meening, voor zoover hun kerkgenootschap betrof, voor eene aanstelling tot veldprediker of aalmoezenier in aanmerking behoorden te komen.

In antwoord daarop werden door de onderscheidene kerkbesturen lijsten van aanbeveling voor de bedoelde benoemingen ingezonden, uit welke lijsten door den ondergeteekende de voordracht aan Hare Majesteit de Koningin is samengesteld.

Aangezien de veldpredikers en de aalmoezeniers volgens het boekwerk *Oorlogsorganisatiën* behooren tot de staven van de divisien van het leger in oorlogstoestand, was het noodzakelijk om na de mobilisatie van de krijgsmacht op deze wijze in de geestelijke verzorging van de soldaten te voorzien.

Voeding, huisvesting en kleding.

Bij onderzoek is gebleken, dat op het fort Everdingen geen enkele klacht over slecht eten, noch over zwaren dienst is ingebracht. De overtuiging werd verkregen, dat het eten aldaar zeer in den smaak valt en dat de werkzaamheden en de dienst geenszins te zwaar kunnen worden geacht.

Eveneens is bij onderzoek gebleken, dat de behandeling der troepen te Jutfaas niet te wenschen heeft overgelaten. Geen enkele klacht over minder goede behandeling is ingebracht bij den vak-commandant, noch bij den groeps-commandant, noch bij den linie-commandant.

Er is dus niet de minste aanleiding om te onderstellen, dat in dit opzicht de leiding op de bovengenoemde plaatsen te kort schiet.

De regeling van de voeding dient aan de commandanten ter plaatse overgelaten te blijven. De verstrekking van visch levert voor sterkere afdelingen groote bezwaren op. Intusschen laten de voorschriften die verstrekking toe, waar zij uitvoerbaar is. Het is ondergeteekende bekend, dat mosselen op verschillende plaatsen door de troepen worden genuttigd.

De huisvesting en dekking voldoen aan redelijke eischen. De zeer bijzondere omstandigheden, met name de groote sterkte der troepen en de noodzakelijkheid om gebruik te maken van nood-onderkomens, brengen mede, dat, zooals te recht door vele leden is opgemerkt, de ruimte en inrichting van het logies niet zoo goed zijn als in gewone tijden. Waar

gegronde klachten voorkomen, wordt door de betrokken autoriteiten steeds getracht daarin te voorzien.

Vele manschappen der landweer waren bij hunne opkomst onder de wapenen niet voorzien van de onderkleeding, voor welke aanschaffing zij volgens het kleedingvoorschrift zelf moeten zorgdragen.

Bovendien was op 1 Augustus 1914 de kleeding en uitrusting van de oudste landweerlichting in verband met hunne te voren verwachte paspoorteering reeds grotendeels in de magazijnen ingeleverd, welke omstandigheid van veel invloed is geweest op het in de eerste dagen der mobilisatie minder goed uitgerust zijn van de landweer.

Dat niet dadelijk aan alle aanvragen om uitrusting is kunnen worden voldaan, vindt zijn oorzaak o.a. in het groot aantal militairen, die opnieuw gekleed moesten worden, omdat hunne kleeding niet meer voldeed aan de te stellen eischen. Voorts werd in de magazijnen niet beschikt over voor de groote oorlogsterkte toereikende reserve-voorraden, waarvan de aanschaffing in den loop der jaren uit zuinigheidsoverwegingen achterwege bleef.

Wat het invoeren van hulp van particulieren betreft, zij opgemerkt, dat, waar dit plaats had, zulks geschiedde zonder machtiging of goedkeuring van hoogerhand door officieren en onderofficieren, in den regel ter verkrijging van goederen, welke over het algemeen in normale tijden niet uit de magazijnen worden verstrekt.

Voor zoover bekend, zijn alle manschappen in het bezit van overkleeding.

Soldijen en toelagen.

De bepaling in het Reglement van Administratie bij de Landmacht, op grond waarvan gehuwde verlofsmilitairen in administratieven zin niet als gehuwd worden beschouwd, is gewijzigd, zoodat de ongelijkheid in de mobilisatietoelage tusschen gehuwde beroeps- en verlofsmilitairen met ingang van 16 December 1914 is opgeheven.

Verloven.

Het algemeene standpunt, door den ondergeteekende ingenomen met betrekking tot het verleenen van verloven in den tegenwoordigen tijd, is reeds uiteengezet in de Nota, welke aan de Kamer is gezonden naar aanleiding van het Voorloopig Verslag betreffende het ontwerp van wet nopens het langer in dienst houden van dienstplichtigen bij de landweer (Zitting 1914—1915, 261).

De opmerking, als zouden zij, die belast zijn met de leiding van groote bedrijven, minder gemakkelijk verlof kunnen krijgen dan eenigen tijd geleden, vindt wellicht haar aanleiding in het feit, dat nu en dan eenigen van hen, nadat zij éénmaal of meer dan eens voor korteren of langeren duur verlof hebben genoten, op een aanvraag om verlenging van verlof een afwijzend antwoord ontvangen. Ten onrechte hebben zij dan echter de verwachting gekoesterd, dat verlenging niet zou worden geweigerd. Meermalen wordt verlof slechts verleend met de bedoeling, den dienstplichtige de gelegenheid te geven, orde op zijn zaken te stellen. Ook is de toestand in een bedrijf soms van dien aard, dat de dringende noodzakelijkheid van de aanwezigheid van den bedrijfsleider zich slechts van tijd tot tijd doet gevoelen.

Dat bij de bewakingstroepen te Katwijk en omgeving om de 15 dagen verlof wordt verleend, is bij onderzoek onjuist gebleken. De algemeene verlofsorder wordt opgevolgd.

Als gevolg van bepalingen in het belang der orde te Utrecht werd aanvankelijk in de groep *Lunetten* geen avondpermissie na 10 uur n.m. verleend. Reeds sedert meer dan 2 maanden echter is bepaald, dat zij die van verlof terugkeeren, van de laatste reisgelegenheid kunnen gebruik maken.

Niet kan worden ingezien hoe de omstandigheid, dat een groot aantal dienstplichtigen verblijf houdt in garnizoenen in het midden van het land, de gelegenheid zou kunnen openen voor een billijker verlofsregeling dan de tegenwoordige.

Verplaatsingen uitsluitend met het oog op de verlofsaan gelegenheid en geen rekening houdende met de dienstbelangen, zouden niet zijn te verdedigen.

Aan hen, die in hun garnizoen of in de nabijheid daarvan, zaken hebben, wordt zooveel mogelijk vergund zich daaraan na afloop van hun dienst te wijden.

Het kan echter niet worden toegelaten, dat bedoelde personen als regel niet deelnemen aan alle diensten, vooreerst, omdat de oefeningen in oorlogsverband daaronder zouden lijden, en ten tweede, omdat alsdan de noodzakelijke dienstverrichtingen des te zwaarder op de overige militairen zouden drukken.

Datzelfde geldt ten opzichte van het bezoeken van hoogeschoolen.

Omtrent inhouden van verloven zijn reeds geruimen tijd geleden door den Opperbevelhebber regelen gesteld, die gegrond zijn op dezelfde overwegingen, als door eenige leden in de laatste alinea van het in dit onderdeel gestelde, worden uitgesproken.

Avondpermissiën.

Aan de onderofficieren van het 4de regiment infanterie te Leiden is vergund des Zaterdag tot 11 uur n.m. in hun verenigingslokaal te vertoeven. Voorts zijn toegestaan verzoeken van de schouwburgcommissie en van een bioscooptheater aldaar (het laatste alleen, wat Zaterdag- en Zondagavond betreft), om aan militairen te vergunnen de voorstellingen tot het einde bij te wonen.

Een verzoek van de Christelijk-Militaire-Vereeniging om op de vergaderavonden na het avondappèl te mogen uitblijven, is bij het 4de regiment infanterie ingekomen en afgewezen, omdat:

- 1°. het verzoek niet uitsluitend onderofficieren betref, en
- 2°. de vereeniging vergadert op Vrijdag en het verleenen van avondpermissie op dien dag ongewenscht werd geacht, met het oog op den dienst van Zaterdag (marschoefening).

Het wil den ondergeteekende voorkomen, dat *militaire vereenigingen* hunne vergaderuren moeten aanpassen aan het militair dienstableau, opdat voor het bijwonen dier vergaderingen geen avondpermissie behoeft te worden gegeven. Voor *schouwburgvoorstellingen* is zulks niet wel doenlijk, omdat deze voor het meerendeel door niet-militairen worden bijgewoond.

De lichamelijke inspanning aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden, eischt in het algemeen, dat de troep tijdig gaat rusten.

Deze rust nu krijgt men niet, wanneer op allerlei uren personen thuis komen, die in de kleine niet zeer verlichte ruimten, waarin velen dicht bijeen liggen, hun plaats moeten zoeken tusschen reeds in den eersten slaap geraakte kameraden.

Overigens geschiedt het verleenen van permissiën en vergunningen tot uitgaan bij de korpsen en detachementen volgens de bepalingen van de Reglementen op den Inwendigen Dienst. Deze aangelegenheid kan, naar de meening van ondergeteekende, met vertrouwen aan de commandanten ter plaatse worden overgelaten.

Vrij reizen.

Er bestaat voor het tegenwoordige een overeenkomst tusschen het Rijk en den veerdienst Sleeuwijk—Gorinchem voor vrij vervoer van alle militairen. De verlofgangers van fort Loevestein kunnen daarvan gebruik maken.

Bij enkele detachementen en op een paar forten der Stelling van Amsterdam werd geen vrij vervoer verleend wegens den korten afstand. Deze bepaling is reeds ingetrokken.

Dat te Brielle wordt opgedragen te reizen per goedkoopste reisgelegenheid is, blijkens navraag, den commandant ter plaatse niet bekend. Integendeel wordt vrij vervoer verleend per tram of per boot, naar keuze van den man, die vertrekken kan per eerste gelegenheid na het eindigen van den dienst.

Een juiste en billijke toepassing van de voor deze reizen aangenomen regelen wordt zooveel mogelijk bevorderd.

Straffen.

De ondergeteekende heeft geen reden te onderstellen, dat met zijne opvattingen ten aanzien van collectieve straffen geen rekening zou worden gehouden, nadat die opvattingen bij Nota werden kenbaar gemaakt; voorshands bestaat er dan ook geen aanleiding ten deze verdere maatregelen te treffen. De leden, die meenden te weten, dat niettemin collectieve straffen voorkomen, zouden goed doen de korpsen en onderdeelen, bij welke zulks heet te geschieden, en de gevallen, waarin dit zou hebben plaats gehad, mede te deelen, opdat een onderzoek daarnaar kan worden ingesteld.

Gebruik van vrijen tijd.

Den leden die hier aan het woord zijn kan het niet onbekend zijn, dat zoowel ondergeteekende als de legerautoriteiten en vele belangstellenden buiten het leger zich reeds op ruime schaal hebben gewijd aan de oplossing van het vraagstuk, de troepen in hun vrijen tijd op doelmatige wijze bezig te houden. Ondergeteekende heeft dan ook gaarne zijn steun verleend aan de commissie die zich de verzorging van dat belang aantrekt, en het is hem aangenaam te kunnen verzekeren, dat deze commissie met groot succes voor dat doel werkzaam is en daarbij ook de meest mogelijke medewerking van de militaire chefs ondervindt, zooals overtuigend blijkt uit de zeer talrijke cursussen van allerlei aard en het groot aantal deelnemers daaraan op tal van plaatsen.

Uit den aard der zaak wordt daarbij mede gebruik gemaakt van de zeer vele uitmuntende krachten, die in den troep zelf worden aangetroffen en die als onderwijzers bij bedoelde cursussen optreden, terwijl ondergeteekende met de meeste waardeering tevens gewag maakt van de vele leden der burger-maatschappij, die belangeloos hun tijd en talenten aan deze nuttige zaak besteden. Bij deze cursussen wordt als regel ieder, voor zooveel de graad van zijn ontwikkeling zulks gedooft, toegelaten tot het onderwijs in die vakken, waaraan hij zich wenscht te wijden en die hem in zijn burgerbestaan van nut kunnen zijn.

Het spreekt vanzelf, dat tegen minder gepaste ontspanningen behoort te worden gewaakt. Waar ontoelaatbare feiten ondergeteekende ter oore mochten komen, zal hij niet nalaten daartegen maatregelen te treffen.

Juist omdat de commissie-Bos de organisatie over het geheele land in handen heeft, en mitsdien beter op de hoogte is van de verschillende nooden en behoeften, acht de ondergeteekende het gewenscht dat de militaire tehuizen, welke steun nodig hebben, zich tot die commissie wenden.

Vrijheid van lectuur.

Van principieel belang is, dat aan de betrokken commandanten die verantwoordelijk zijn voor de handhaving van orde en tucht bij de onder hun bevel staande troepen, vrijheid wordt gelaten in de keuze van daartoe strekkende maatregelen, voor zoover deze op zich zelf veroorloofd zijn te achten, wat met het verbod om bepaalde dagbladen of andere gedrukte in de kazernes, enz. te verspreiden ongetwijfeld het geval is.

Op dien grond is de ondergeteekende niet bereid tot inmenging, ook dan niet wanneer hij voor zich zelf een maatregel niet doelmatig acht.

Wat nu het dagblad *Het Volk* betreft is echter overgegaan tot een opzettelijk onderzoek of eene bemoeijking van de verspreiding daarvan heeft plaats gehad.

Het is ondergeteekende niet bekend, dat inhouding op de soldij plaats heeft voor abonnement op de *Soldatencourant*, indien de betrokken militair deze niet wenscht te ontvangen. De betaling van den abonnementsprijs (1 cent per exemplaar) is geheel *vrijwillig*.

Nogmaals is hierop de aandacht van de commandanten der compagnieën, enz. gevestigd.

De uitgave van genoemde courant wordt in zooverre uit de staatskas gesteund, dat per oplage (bedragende 50 000 exemplaren) eene som van f 500 wordt gewaarborgd, zoodat, indien alle abonnementen worden genomen, de kosten voor den Staat nihil zullen zijn.

Dienst op Zondagen.

In den eersten tijd na de mobilisatie, toen zeer veel te regelen viel en in belang der veiligheid van den Staat bijzondere diensten moesten worden gevorderd, was het niet mogelijk deze op Zondag geheel achterwege te laten. Ook thans nog is dit het geval in de grensstreken, waar de waakzaamheid naar binnen en buiten onafgebroken moet worden betracht.

Voor het overige worden, voor zooveel den ondergeteekende bekend is, des Zondags de gewone oefeningen niet gehouden. Dat des Zondags als regel geen bureau ware te houden, kan in het algemeen niet worden toegegeven. Het dienstverkeer toch heeft ook thans nog een bijzonder grooten omvang en is vaak spoedeisend. Het behoort aan de betrokken militaire autoriteiten ter beoordeeling overgelaten te blijven, of de belangen van den dienst onder de tegenwoordige buitengewone omstandigheden het toelaten de bureelen des Zondags geheel of gedeeltelijk te sluiten. Gymnastiek-oefeningen op Zondag te *bevelen* acht ondergeteekende onnoodig en verkeerd. Het is hem bekend, dat zulks bij enkele korpsen is voorgekomen, doch reeds sedert lang is deze order ingetrokken.

De opperbevelhebber heeft reeds korten tijd na de mobilisatie een algemeene order uitgegeven, dat aan militairen, die zulks wenschen, de gelegenheid gegeven dient te blijven hun godsdienstplichten naar behooren waar te nemen, voor zoover de noodzakelijke dienstverrichtingen en de veiligheid dit gedoogen; dat militairen, die naar de kerk wenschen te gaan, daarin worden bemoeijkt, is dan ook niet aan te nemen.

Het beperken van het houden van middagappèl en het verleen van eventuele vrijstelling daarvan behoort aan de betrokken chefs te worden overgelaten, vermits de dienst in verschillende plaatsen geheel uiteenlopende eischen stelt. Men vergete ook niet dat hier en daar door het houden van middagappèl het op eigen gezag verlaten der kantonementen moet worden voorkomen.

Tegengaan van onbehoorlijk gedrag.

Het vloeken en bezigen van ruwe uitdrukkingen zal in het leger wel niet veelvuldiger voorkomen dan in andere kringen der maatschappij, en zulks te minder wijl de militaire autoriteiten in het algemeen er naar streven deze afkeurenswaardige gewoonten tegen te gaan. De meening, dat officieren noch lager kader zich hierom schijnen bekommeren, is niet juist. Wanneer enkele malen klachten over vloeken en dergelijke werden ingebracht, is daarnaar steeds een onderzoek ingesteld en ofschoon daarbij niet zelden bleek, dat die klachten overdreven waren, zijn de personen, die volgens de uitkomsten van eenig onderzoek zich aan vloeken of het bezigen van onbehoorlijke taal waren te buiten gegaan, daarover altijd streng berispt of gestraft en ernstig aangemaand zich daarvan voortaan te onthouden.

Dat geheime nota's zouden zijn uitgevaardigd om het

zingen van anti-militaristische en zedenkwetsende liederen tegen te gaan, is aan ondergeteekende niet bekend; mocht het zijn voorgekomen dan zou het in elk geval terecht zijn geschied, aangezien de genoemde onbetamelijke handelingen niet kunnen worden toegelaten.

Indien het kader niet den noodigen eerbied toont, wanneer dienstplichtigen hun gebed doen, moeten klachten daaromtrent door de betrokken personen aan hun chef of desnoods aan den Minister worden ingezonden. De gegrondheid dier klachten kan dan worden onderzocht en de chefs of de ondergeteekende zullen niet nalaten krachtig op te treden tegen hen, die zich aan de geschetste onbehoorlijkheid schuldig maken.

Overlijden van een aspirant-vaandrig.

De vader van den op 8 November 1914 overleden aspirant-vaandrig P. RINGELBERG wendde zich op 13 November d. a. v. tot den ondergeteekende met het verzoek om:

1°. een grondig onderzoek in te stellen naar de behandeling, welke zijn zoon tijdens zijn ziekte in den militairen dienst heeft ondervonden, en

2°. eene gratificatie te ontvangen wegens de kosten van verpleging à f 1,50 per dag van 9 September 1914 tot en met 8 November d. a. v.

De inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, door den ondergeteekende ter zake gehoord, heeft het rapport uitgebracht, hetwelk met de bijlagen hierbij in afschrift aan de Kamer wordt aangeboden ¹⁾ en naar den inhoud waarvan de ondergeteekende in hoofdzaak meent te kunnen verwijzen.

Blijkt uit die bescheiden, dat de omstandigheden waaronder de aspirant-vaandrig RINGELBERG in de eerste dagen der mobilisatie zijn dienst moest verrichten, ongunstig waren voor een jongeman die, zooals eerst later kon worden waargenomen, aan een slepende ziekte lijdende was, die stukken toonen, naar de meening van den ondergeteekende, tevens aan, dat den militairen chefs en meer bepaaldelijk den verantwoordelijken officier van gezondheid niet het verwijt van nalatigheid kan treffen. Ook wordt de in het Voorloopig Verslag voorkomende bewering, dat RINGELBERG verplicht zou zijn geweest als zieke op een steenen vloer te verblijven, afdoende weerlegd.

Dat aan den voorloopig afgekeurden aspirant-vaandrig geen ontslagbrief werd uitgereikt, ligt voor de hand, aangezien hij vóór zijne definitieve ongeschiktverklaring en dus vóór zijn ontslag is overleden.

In overeenstemming met het advies van den inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht zal, op de gebruikelijke wijze, de tijd gedurende welke RINGELBERG wegens ziekte van zijn korps afwezig is geweest, beschouwd worden als te zijn doorgebracht in het genot van verlof tot herstel van gezondheid, in verband waarmede over dat tijdvak de soldij wordt uitbetaald.

Eveneens zal nog worden uitgekeerd het bedrag der begrafenis-kosten, waarop in verband met de Wet van 9 Juli 1906 (*Staatsblad* n°. 180) en de naar aanleiding daarvan gemaakte bepalingen aanspraak bestaat.

Tot het verlenen van vergoeding wegens kosten van verpleging bestaat geen verplichting; aanleiding om in den vorm van eene tegemoetkoming of gratificatie den vader voor gemaakte onkosten schadeloos te stellen, acht ondergeteekende niet aanwezig omdat, blijkens een bij het Departement van Oorlog ingekomen schrijven van den voorzitter van het Mijnerwerkersfonds der Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen, door dat fonds ten behoeve van RINGELBERG in verband met diens laatste ziekte en zijn overlijden, wegens kosten van verpleging in het St. Josephs-

Hospitaal te Heerlen van 9 September tot 8 November 1914 werd betaald een bedrag van	f 152,50
en aan verdere kosten in verband met de ziekte en de begrafenis	50,14

Alzoo te zamen f 202,64

Vergoedingen aan gezinnen.

Zooals reeds werd te kennen gegeven in de bij brief van 30 October/9 November 1914 ingezonden Nota — Gedrukte Stukken, Zitting 1914—1915. — ISS — n°. 5 — is bij het Departement geenszins de indruk verkregen, dat de vergoedingsbedragen te laag zouden zijn. De inlichtingen op klachten over te schriële toekenning van vergoeding wijzen bijna zonder uitzondering de ongegrondheid van die klachten uit. Niettemin heeft de ondergeteekende, om mogelijke schrielheid te voorkomen, onder dagteekening van 6 November 1914 eene aanschrijving aan de burgemeesters gericht, waarin o.a. het volgende voorkomt.

„Daar het zich niet laat aanzien, dat op spoedige demobilisatie van de weermacht mag worden gerekend en het komende wintertijdperk stellig hogere uitgaven zal vorderen van de achtergebleven gezinnen der dienstplichtigen, vind ik aanleiding U er op te wijzen, dat U zonder vóórafgaande machtiging mijnerzijds bevoegd zijt, het bedrag der aanvankelijk door U toegekende vergoedingen te verhoogen, indien en voor zoover U zulks noodig acht om te voorkomen, dat het den betrokken gezinnen aan het noodzakelijke voor levensonderhoud zou komen te ontbreken. Onder dit laatste versta ik, zooals U ongetwijfeld bekend is, niet alleen voldoende voedingsmiddelen, doch ook kleding, vuur, licht en huisvesting. Voorts meen ik er ook de bijdragen aan zieken- en begrafenisfondsen onder te moeten begrijpen.”

Intusschen kan niet ontkend worden, dat er ongelijkheid bestaat ten aanzien van den maatstaf, welke de burgemeesters aanleggen voor de beoordeeling van het als noodzakelijk toe te kennen vergoedingsbedrag. Ten einde nu te bevorderen, dat, althans gewestelijk, op meer gelijken voet wordt gehandeld bij de vaststelling van de bedragen, zijn de Commissarissen der Koningin onlangs uitgenoodigd, overleg ter zake te plegen met de burgemeesters.

Indien de gemeentekas ontoereikend is tot het geregeld uitbetalen van de vergoedingen, worden op daartoe aan den Minister van Financiën gedaan verzoek steeds de noodige voorschotten verstrekt.

Brug bij Westervoort.

Aan het geniepersoneel op de brug bij Westervoort wordt, behalve de beurtelingsche verloven, toegestaan om voor ontwikkeling, ontspanning en kerkbezoek bij gedeelten de brug te verlaten. Zij verrichten bovendien verschillende diensten buiten de brug, o.a. schijfschieten en geniewerkzaamheden binnen het ressort van het fort en te Arnhem. De eischen van den dienst op de brug maken het noodzakelijk, dat aan tijdelijke afwezigheid van gedeelten van het detachement de noodige beperking wordt opgelegd; daaraan is niets te veranderen. Zulks is echter niet van dien aard, dat meerdere verwisseling van dit detachement noodzakelijk moet worden geacht.

Het verkeer per pont levert weinig bezwaar en geen gevaar op. Zoodra bij ijsgang of hoog water het gebruik van de pont onraadzaam mocht worden geacht, zal het verkeer over de brug ook voor voetgangers tijdelijk weder worden opengesteld.

Vergoeding aan administratietroepen.

De toelagen, die de administratietroepen ontvangen, houden verband met den aard en den omvang van de werkzaamheden door hen verricht.

1) Deze stukken zijn ter griffie nedergelegd, ter inzage van de leden.

Zoo ontvangen de dienstplichtigen, die als schoen- en kleermaker dienst doen f 0,50 per dag; zij die als hulp-schoenmaker of hulp-kleermaker daarbij medehelpen f 0,35 per dag; militaire bakkers, die hun vak ten volle verstaan f 0,30, helpers en stokers f 0,15 per dag.

Aangezien de diensten door deze militairen verricht, zeer uiteenloopen, zou gelijkheid in toelage onbillijk zijn.

Militaire hoefsmeden.

Inderdaad werd tijdens de mobilisatie in de bezoldiging der hoefsmeden wijziging gebracht, en wel in dier voege, dat het abonnement per paard en per dag te rekenen van 1 Augustus 1914 is ingetrokken, in plaats waarvan eene vaste bezoldiging naar reden van f 700 's jaars werd ingevoerd.

Deze maatregel werd bedoeld zoowel in het belang van het leger als in dat van de hoefsmeden zelf.

In de eerste plaats zou het voor de hoefsmeden te velde onmogelijk zijn, op den duur in de behoefte aan nieuw hoefbeslag door aanmaak te blijven voorzien.

Daarom is overgegaan tot aanschaffing van Rijkswegen van machinaal hoefbeslag, dat kosteloos ter beschikking van de hoefsmeden wordt gesteld.

Wel bleef voor andere hoefsmeden — bijv. voor hen die in de vredes-standplaats bleven of die bij een depot dienst doen — de gelegenheid tot aanmaak van nieuwe ijzers bestaan, maar de waarschijnlijkheid, dat de voorraad staafijzer hier te lande zóó beperkt zou worden, dat de aanschaffing van het benodigde op den duur te groote financieele offers van hen zou vergen, deed het raadzaam voorkomen ook hen van machinaal hoefbeslag te voorzien.

Opheffing van het abonnement te rekenen van 1 Augustus 1914 bracht mede den eisch tot terugbetaling over de maanden Augustus en September, en daartegenover betaling door het Rijk van de materialen, welke voorheen door middel van het abonnement werden vergoed.

Intusschen is gebleken dat uit de gewijzigde regeling zoo veel bezwaren van administratieven aard voortvloeien, dat dat besloten is om op die regeling terug te komen.

Het ligt nu in het voornemen, om het abonnement, te rekenen van 1 Augustus 1914, te herstellen, en de hoefsmeden in de gelegenheid te stellen, machinaal hoefbeslag van het Rijk over te nemen tegen den kostenden prijs.

Daarmede zal tevens aan de bezwaren van belanghebbenden zijn tegemoet gekomen.

Dienst bij het reservekader.

Het bepaalde sub 1°. van art. 5 der Wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905, sluit geenszins in, dat het verblijf onder de wapenen, krachtens art. 185 der Grondwet, niet in mindering zou strekken van den verplichten eerste-oefeningstijd. Inderdaad telt dan ook de tijd, thans onder de wapenen doorgebracht door kader-reservisten, die hun eerste-oefeningstijd nog niet hebben uitgediend, mede voor het vol maken van het aantal dagen, gedurende welke zij, volgens de aangegane verbintenis, bij het reservekader ter opleiding moeten dienen.

Vandaar dat deze opleiding, ook bij den tegenwoordigen toestand, wordt voortgezet, zij het ook met enkele door de omstandigheden geboden afwijkingen van den gewonen regel.

Demobilisatie.

Ten aanzien van het onder dit hoofd gestelde veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar zijne beschouwing in de Nota naar aanleiding van het Voorloopig Verslag, betreffende het wetsontwerp nopens het langer in dienst houden van dienstplichtigen bij de landweer (Zitting 1914—1915, 261).

De Minister van Oorlog,
BOSBOOM.